

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI.

MENTOR

LETN. 23

1935-36

ŠTEV. 4

Vsebina 4. številke:

Alojzij Košmerlj, Stoji tam hlevček osamljen . . . 73 / Memor, Otrokova božična prošnja 74 / Janko Mlakar, Spomini 75 / France Jesenovec, Spomini Matije Čopa 81 / Cene Kranjc, Jesenska vinjeta 82 / Ivan Cestnik, Šar planina 83 / Vladimir, Pri jaslicah 87 / Ivan Podgornik, Drobne zgodbe 88 / Ivan Čampa, Božična meditacija 89 / N. Kuret, Ulysses z Ithake 90 /

OBZORNIK: Nove knjige 93 / Pomenki 95 / Zanke in uganke 96.

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavlja vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odg. prof. Janko Mlakar, Ljubljana, Ilirska ul. 25.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju. Predstavniki tiskarne France Uhernik, Kranj.

Celoletna naročnina za dijake Din 30., za druge in zavode Din 40. Posam. številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Katoliških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino z vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

B. KOLB & PREDALIČ

Sportna trgovina - Ljubljana - Kongresni trg 4

Za zimo priporočamo svojo bogato zalogo zimskega sportnega blaga: smučī, palice, stremena, čevlje, maže, volnenega blaga itd.

Za poletje pa naše priznane šatore, kajak čolne in dežne plašče ter vso opremo za lahko atletiko, tenis, turistiko t. t. d.

(Od 1. novembra dalje Kongresni trg šte. 4)

ALOJZIJ KOŠMERLJ:

STOJI TAM HLEVČEK OSAMLJEN . . .

Vsako leto se veselim božičnih dni s prav otroškim veseljem. Jaselce pripravljam, za mah poskrbim, pa hrepenim in čakam svete noči, kot sem jo pričakoval v nežnih otroških letih. Za božič postanem spet kakor otrok. In me ni tega nič sram, saj je v božični noči sam božji Sin za nas otrok postal.

Tiste dni pred božičem rad mislim na pastirce in na kralje. Čudno me gane ljubezen pastircev: sveta odločnost kraljev z vzhoda pa me vsega prevzame.

„Se dvignete na jutrovem pobožni kralji trije . . .“

Skozi suho, mrtvo puščavo jezdijo na dromedarjih proti judovski zemlji, do Jeruzalema, do Betlehema. Težka in dolga je pot, polna nevarnosti. A v srcih kraljev ni strahu. Njih oči zro v čudežno zvezdo, ki gre pred njimi.

„Jih zvezda vodi v Betlehem, na pot jim svetlo sije.“

Pridejo v Jeruzalem do Heroda. Zvezda se jim skrije. A glej, ko zajahajo proti Betlehemu, se jim zopet prikaže. Vzdružujejo se nad njo z velikim veseljem.

„Nad revnim hlevcem obstoji, kjer kralj nebeški v njem leži . . .“

Sveti trije kralji so na cilju. Izpolnjeno je sveto hrepenenje njihovih src, pozabljene so vse težave. Našli so Mesija — Zveličarja.

„Ga verno počastijo in v dar hvaležnega srca kadilo, mire in zlata veselo podarijo.“

Ali ni naše življenje na zemlji kakor potovanje svetih treh kraljev? Vsi smo na poti od zibelke do groba, romarji, nikdar mirujoči. Naprej in naprej gre naša pot, tja do božjega Betlehema, kjer so jaselce, kjer je Marija z Jezusom in svetim Jožefom . . . Tam je naš končni cilj, tam naša sreča, naš raj . . .

Tudi naša pot gre skozi puščavo, mrtvo in žalostno. In še Herod je vmes, med nas in Jezusa se je postavil, da nam zabrani k cilju, da nam Jezusa umori. Koliko Herodov je na svetu . . . Brezsrčni so, sebični, pohotni, kruti . . . Kaj jim je mar, če uničijo srečo mladega življenja? Kaj jim je zato, če pogazijo čast mladega srca? In če prelivajo njihove žrtve krvave solze, njih srce je kakor kamen. O, mnogo groznih Herodov je na svetu.

In vendar ne sme biti strahu v naših dušah. Tudi nam sije zvezda na pot. Svetla zvezda svetih treh kraljev ni ugasnila. Še sije do današnjih dni in bo sijala do konca dni vsem, ki so blage volje.

Blagoslovljena, pozdravljena, zvezda naših dni — sveta vera katoliška, ki nas vodiš skozi puščavo življenja k Jezusu, Zveličarju.

„Kot kraljem zvezda je nekdaž na poti njih svetila, tako kristjanom sije zdaj nam vere zvezda mila. Nje žarki nam dadó pomoč, jasné življenja temno noč na poti v tujem kraju: naj svetijo, naj vodijo, da Jezusa kdaj najdemo tam gori v svetem raj.“

Nesrečen vsak, kdor ne gre za zvezdo. Zašel bo s poti, poginil bo v puščavi, ali ga bo Herod zajel in pokončal. Ubogi, stokrat ubogi romar, ki tava brez vere gre skozi življenje. Vse je temno v njegovi duši, njegov korak ne gre k Jezusu v večno življenje, njegov korak gre v smrt. O, da bi se našla usmiljena roka, ki bi mu zvezdo spet prižgala. Slepцу pomagati, da izpregleda, to je dobrota čez vse dobrote.

Mi gremo za zvezdo! Vsi v njenem svitu, vsi v luči vere, vsi s Cerkvijo, vsi z Bogom! Naj ugasne vse, zvezda v naši duši ne sme ugasniti!

Res, skozi puščavo gre naša pot, težavna in žalostna — a na koncu je Betlehem, na koncu so jaselce in Marija z Jezusom in svetim Jožefom. Tam je naša sreča, tam je naš raj.

Kako pravi Tomaž Kempčan v Hoji za Kristusom?

„Brez Jezusa biti je živ pekel, a z Jezusom biti je sladek raj. Kdor najde Jezusa, najde dragocen zaklad, najde dobro, ki je nad vse dobro. In kdor Jezusa izgubi, neizmerno veliko izgubi in več nego ves svet. Najubožnejši je, kdor živi brez Jezusa, in najbogatejši je, kdor si je z Jezusom dober.“ (2. knjiga, 8. pogl.)

Mi to verujemo, mi to mislimo.

Zato hrepenimo z otroškim veseljem po svetih božičnih dneh. Zato že danes v naših dušah tiho pozvanja božično zvonjenje in božična pesem se iz daljave glasi, stara, pa tako lepa:

„Stoji tam hlevček osamljen, ubožen je in zapuščen,
v njem jaselce so svete, oj, v teh pa božje Dete.
O sladka noč božična ti, presrečna si nad vse noči,
zato se vse te veseli.“

MEMOR:

OTROKOVA BOŽIČNA PROŠNJA

Pridi, pridi, Jezušček,

in prinesi nam darov —

Glej, ubogi smo in čakamo

na Tvoj blagoslov!

Oče pravi: „Težki časi!“

Mati je vsa žalostna.

Jaz pa vem, da rad imaš nas

in nas rešiš vsega hudega.

Daj očetu zopet delo,

vzemi materi skrbi,

meni, meni daj pa, kar se zdi Ti,

saj zaupam Tvoji milosti!

SPOMINI

„GOLJUFI“

Ako ima mladina prav, je največ goljufov v učiteljskem stanu. Treba jih je le poslušati te fante in dekleta, kadar dobe dijaške knjižice ali izpričevala.

„Saj sem vendar nekaj znal, pa me je hudič le vrgel, prekleti goljuf!“

„Zaslužila sem „prav dobro“, pa mi je dala „dobro“, ta nesramna goljufinja!“

Jako zanimivo in zabavno bi bilo poslušati, če bi kdo hodil za njimi z mikrofonom in bi take in enake izbruhe „goljufane“ mladine prenašali po radiju.

Zabavljanju mladine se večkrat pridružijo tudi starši. Tako je neki oče kar po telefonu našel razredničarko, ker je njegova hčerka padla v več predmetih. Telefon je pač pripravno orodje. Še vstati ti ni treba, pa se lahko olajšaš.

Ali so pa pritožbe proti redovanju pravične? Če bi bil Cicero, bi rekel „nescio an“¹⁾, po Platonu pa „dokej moj“²⁾, da se dela učiteljstvu v tem oziru krivica. Učitelj, ki bi vedoma in hote krivično učenca redoval, je gotovo redka, jako redka izjema. Res pa je, da se pri vsakem redovanju zgodi, da dobi ta ali oni red, ki ga ni zaslužil. Jaz jako rad razlagam v šoli, spraševati me že nekoliko manj vesel, redovanja se pa naravnost bojim, ker vem, da ne morem biti popolnoma pravičen.

Po triletnem kaplanovanju v Postojni sem bil nastavljen za kateheta v Ljubljani. Odkazali so mi deško petrazrednico na Ledini in štiri nižje razrede na mestni dekliški osemrazrednici pri Sv. Jakobu. Imel sem 28 ur na teden, ki so se razdelile na 18 razredov. V 1. in 2. razredu smo imeli takrat samo po eno uro. Vsega skupaj je bilo krog 900 učencev in učenk. Ko sem prišel v šolo, nisem nobenega poznal. Čez dobra dva meseca so pa že dobili oceno za prvo četrtletje. Sedaj pa reduj pravično! Za učitelja je to laže, ker ima otroke po pet ur na dan pred seboj in gre z njimi skozi vse razrede.

Moj prednik, dobri gospod Mrčun, naš dragi „Rokec“ iz semeniških let, si z redovanjem ni belil las. Dal je vsem večinoma najboljši red in se tako zavaroval pred vsakim očitanjem goljufije. Bil je po celem mestu znan kot velik prijatelj mladine. Iz šole ga je vedno spremljala cela gruča otrok, tako da je včasih promet oviral.

Ledinarji so takrat, ko še ni bilo šolskih maš, hodili k službi božji v cerkev sv. Petra. Tam so stali pred velikim oltarjem, molili, klepetali, se suvali in ščipali. Zato je župnik Malenšek posil Mrčuna, da bi hodil svojo nadebudno mladino nadzorovat. Gospod se je rad odzval temu pozivu in se vstopil pred oltar med otroke. Ti pa niso trpeli, da bi njihov katehet stal, in so skočili v žagrad po stol, ga postavili na sredo in posadili nanj svojega ljubljenca. Da se to ni iz-

¹⁾ Ne vem, če . . .

²⁾ Zdi se mi . . .

vršilo brez sicer nepotrebnega prerivanja in glasnega prepira, se razume samo ob sebi. Slednjič je pa le gospod katehet sedel sredi svojih podložnikov, pazil nanje in opominjal tiste, ki so motili službo božjo.

Kakor hitro je zapazil takega takega nepridiprava, je položil prst na usta in ga opozoril: „Pst, pst!“ Tedaj je vsa njegova okolica položila svoje bolj ali manj umazane prste na usta in po vsej cerkvi je završalo: „Pst, pst, pst . . .“

Učiteljice so mi pripovedovale, da so bile deklice pred veroukom kar rdeče od samega pričakovanja, tako so se veselile „kateheta“.

Za takim prednikom je težko „prevzeti posle“. Voditeljici Guzelj nisem bil prav nič všeč.

„Cel otrok,“ je rekla gospodični Gusti. „Tega bodo deklice še bolj okrog prsta ovijale, kakor so ubogega Mrčuna.“

Bil sem takrat šestindvajset let star, na videz pa tako mlad, da so me povsod imeli še za bogoslovca. Voditeljica je takoj pri prvem redovanju spremenila svoje mnenje o meni. Nekaterim staršem in otrokom sem se seveda zameril, ker sem jim pokazal, da se tudi v verouku lahko dobi katera izmed dveh večjih števil.³⁾ Bilo je tudi nekaj malega pritožb, če me je pa kdo goljufije dolžil, pa ne vem. Priznam pa, da nisem popolnoma pravično redoval, ker pač nisem mogel.

Podobno se godi skoraj vsakemu učitelju na meščanski in srednji šoli, ako uči predmete, katerim so odmerjene po tri ali celo po dve uri in ni ne domačih ne šolskih nalog. V pičlih 45 minutah naj človek razlaga, vzgaja, vzbuja razna čustva, vpliva na voljo, ponavlja in kolikor mogoče veliko učnecev spraša ter poleg tega še individualno postopa, ko „individuum“ komaj po obrazu pozna ali pa še tega ne. To je pač nekoliko preveč zahtevano. Umevno je, da potem krivice niso izključene.

Nada je dobra in pridna deklica. Uči so popoldne, zvečer in zjutraj. Res, da za nekatere gimnazijske predmete ni posebno nadarjena, neumna pa tudi ni, čeprav jo hoče oče, kadar se z njo uči francoščino, prepričati, da je največji idiot pod soncem. Mati jo je sprašala zemljepis in Nada je to pot res znala. Še tik pred šolo jo je opominjala: „Nadica, lepo te prosim, ne bodi tak zajček, saj vendar znaš!“

Nada je trdno sklenila, da ne bo „zajček“, toda ko je stala ob katedru, je svoj sklep že prelomila.

„Ali danes kaj znate?“ jo vpraša profesorica.

„Učila sem se.“

Nada, zakaj si to rekla, pa še tako plašno in boječe? Profesorica je dobila vtis, da ne znaš nič ali pa prav slabo. Tako odgovarjajo namreč tudi tiste, ki se niso nič učile, pa bi rade svoje neznanje olepšale.

In tako je zopet prišlo, da je uboga Nadica dobila „cvek“, čeprav se je pozno v noč učila, zjutraj zgodaj ponavljala in doma gladko znala.

Mati je prišla drugi dan profesorico prosit, naj jo še enkrat vpraša.

³⁾ 4 = komaj zadostno; 5 = nezadostno.

„Naša Nada jo je včeraj zopet polomila. Kilimandžaro je postavila v Himalajo, Hindukuš pa prenesla v Alžir. Toda verjemite mi, gospa profesorica, da je doma res gladko znala in tudi na zemljevidu mi je vse prav pokazala. Jaz res ne vem, kaj bo s tem otrokom, ko je v šoli tako boječ, da se takoj ves zmeša.“

Sonja hoče v kino. (Promenado je previdno zamolčala.) Oče, pаметen, pa premehak mož, je proti.

„Najprej se nauči zgodovino, potem pa pojdi, kamor hočeš, saj moja beseda itak nič ne zaleže,“ je dejal slednjič in odšel jezen v kavarno.

Sonja se našobi in sede h knjigi. Časa ima samo deset minut, ker jo bo ob tri četrti čakal Milan pred opero. Treba je torej hiteti z učenjem. Na vrsti je „Jurij Branković“.

„Jurij Branković je bil prvotno v službi erdeljskega kneza . . . Radovedna sem, če je res vame tako zaljubljen, kakor mi je pisal . . . Ko je knez odstavil in zaprl njegovega brata Savo . . . je pa moj Milan ves drugačen kavalir kakor Minkin Mirko . . . ki je kot erdeljski metropolit branil pravoslavne proti erdeljskim kalvinom . . . zadnjič mi je v kinu petkrat pobral robec, ki sem ga nalašč na tla spustila . . . tedaj je Jurij Branković prešel v službo vlaškega kneza . . . in me je med tremi dejanji držal za roko, čeprav sem mu jo izmikala. Rekel je, da sem jaz prva njegova ljubezen . . . in ob pričetku vojne s Turki je stopil v zvezo z dunajskim dvorom . . . ko sem mu potožila, da me skrbi slovensko predavanje, se mi je takoj ponudil, da mi ga sestavi . . . S pomočjo lažne genealogije . . . v treh dneh ga je naredil, in kako lepo . . . se mu je posrečilo dokazati, da je iz rodu starih Brankovičev. Na Dunaju so mu dali naslov ogrskega barona . . . zato sem tudi zadnjič na plesu skoraj ves čas z njim plesala. Škoda, da so njegovi starši tako proti najini ljubezni . . . in mu potrdili nasledne pravice na zemlje njegovih prednikov, na Hercegovino, Srem . . . če je le Milan dobil moje pismo . . . in Erdeljsko . . .“

Sonja se je „naučila“ točno v desetih minutah. Mati jo spraša. Hčerka pove le tuintam kako besedo, vse ostalo prebere mama iz knjige. Sploh je pa res nespametno siliti deklice, da se morajo take stvari učiti, ki so tiskane. Kdor je radoveden, kaj se je godilo pred tri sto ali še več leti na Ogrskem in Erdeljskem, naj pa pogleda v zgodovino. To je mnenje modre matere.

„Pa pazi, da prideš o pravem času k večerji, saj veš, kako je papa v tem oziru natančen,“ je še opomnila mati Sonjo, ko si je ta natikala pred ogledalom klobuček na uho.

Milan je dobil pismo na pošti, Sonjo pa pred opero. Promenada, kino, večerja, brskanje po zadnji modni reviji in spanje — s tem je bil dnevni red za Sonjo izčrpan.

Drugo jutro vstane Sonja o pol osmih, leti v šolo, je vprašana „Jurija Brankovića“, in dobi „cvek“. Ko pride domov, nastane vihar. Oče je hud, mati tudi. Oče se jezi nad Sonjo, promenado, plesom in kinom, mati nad profesorico.

„Jaz ji pokažem, tej . . . stari devici!“

Takoj naslednje jutro ji je „pokazala“.

„Oprostite, gospa profesorica, to je pa vendar čudno, da je Sonja dobila „slabo“. Jaz sem jo sama doma sprašala in znala je naravnost izvrstno . . .“

„Tudi takih „Sonj“ je več. Potem naj pa profesorica ve, katera je „Nada“, katera pa „Sonja“, in naj pravično reduje!

Bilo je med vojsko. Zorki ni prijal kruh, spečen iz koruzne moke in žaganja, pa jo je skrbna mamica vzela domov. Jeseni je prišla polagat razredni izpit. Znala je jako slabo. Mamica in instruktorica sta pa prisegali, da zna vse.

„Saj se je učila vsak dan, redno, kakor bi hodila v šolo. Zadnji mesec je včasih kar zaspala pri knjigi, tako je bila utrujena od učenja. Bodite prepričani, da res zna. Ubožica se je le tako prestrašila.“

„Ubožica“ mi je pozneje zaupno povedala, da se je učila samo zadnje tri tedne, pa še takrat „le po vrhu“.

Vsaka mati je nekoliko zaljubljena v svojega otroka, nekatere še preveč. Ko začne blebetati, je vsaka beseda zanjo razodetje, katero mora občudovati vse sorodstvo in znanstvo. Ko odraste, je v njenih očeh talentiran in pridn, čeprav je zabit in len kot klada. Res, niso vse matere take; manjka jih pa ne.

Slavko so profesorji precej nazaj tiščali. Toda mati jo je tako naprej porivala, da je prišla do petega liceja. Po njenem mnenju je bila jako „talentirana“, pridna pa tako, da jo je morala večkrat „od knjig poditi“. Najslabše ji je šlo v Dantejevem jeziku.

Nekega dne vzame njena mati cekarček in počaka profesorja laščine za voglom.

„Gospod profesor, tukaj sem vam prinesla nekaj ribic.“

„Hvala lepa! Oprostite, gospa, daril pa ne smemo prejemati.“

Gospa se ozre izza vogla po hodniku, pa je bil prazen.

„Gospod profesor, kar hitro vzemite, saj ni nikogar, tudi gospoda „derehtarja“ ne.“

Zorka je konec leta padla, in sicer samo za to, ker profesor ni maral za ribe . . .

Milka je bila jako mirna in pridna. Sedela je v zadnji klopi in včasih gledala skozi okno v zlato prostost. Rajni ravnatelj Macher je včasih rad rekel: „Čič ni za barko.“ Tako tudi Milka ni bila za gimnazijo. Ker ni imela glave za učenje, se je šole naveličala. Kadar sem prišel v odmoru v razred pogledat, če je kaj smeti na tleh, sem jo dobil večkrat v solzah.

„Česa pa zopet nisi znala?“

„Matematike.“

„Kaj se nisi učila?“

„Sem se, pa mi ne gre v glavo. Saj mi nič ne pomaga, če se še tako učim.“

„Moj Bog, Milka, kaj bo s teboj?“ sem ji rekel po konferenci. „Zopet si v štirih predmetih imenovana. Ali bi ne bilo bolje, če bi izostala in se česa drugega poprijela? Študiranih ljudi je že tako preveč.“

„Saj bi rada šla kam drugam,“ je bridko zaihtela. „Doma sem že prosila, da bi se šivati učila. Ata je za to, mama pa hoče, da hodim v gimnazijo.“

Tako so otroci včasih žrtve svojih samoljubnih mater, profesorji pa krivičniki.

„Seveda“, se je nosila na Vidov dan Milkina mati. „Tanja je zdelala, ker je njen oče doktor, naša je pa padla, ker je ključavničarjeva hči.“

Pot me je pripeljala mimo šentjakobske šole. Pred vhodom je stala velika gruča „upornic“, ki so s pestmi tolkle po zaprtih vratih in kričale: „Pravico zahtevamo!“ „Upornice“ so bile učenke tretjega razreda iz vrst „ponižanih in razžaljenih“.

Miha je bil največji fant v sedmi. Kadar se je oglasil, je bilo, kakor da je zazvonil šenklavški veliki zvon. Njegova beseda je v razredu nekaj zalegla, zlasti še, če jo je podprl s svojo orjaško pestjo. Pri katedru je pa včasih postal silno majhen. Najhujše boje je imel s fiziko.

„Fantje, če bom danes vprašan in mi da „Luftpumpe“, bom dobil „forciglih“.“ Pa se je Miha prezgodaj veselil.

Vašek je vzel katalog v roke in Miha je prišel k tabli v veseli nadeji, da dobi „Luftpumpe“. Želja se mu je spolnila.

„Also beschreiben Sie mir die Luftpumpe!“⁴⁾ In Miha je narisal „Stiefel“⁵⁾, porinil vanj bat, pozabil pa na ventil. Ako bi ga bil profesor na to mirno opomnil, bi bil dobil Miha, če že ne „forciglih“, pa vsaj „lobensvert“. Tako se je pa začel Vašek iz njega norčevati, da fant slednjič ni vedel, kje gre zrak noter in tudi ne, kje gre ven. Dobil je popolnoma nezadostno.

„Heute, den 20. bekommen Sie Null, Null. Werde dem Svetina sagen, dass Sie keine Fisolen kriegen.“⁶⁾

O kaki goljufiji se tudi v tem slučaju ne more govoriti, pač pa o nepedagogičnem ravnanju. Profesorji, ki se radi skazujejo z dovtipi, so večkrat krivi tujih — cvekov. Dober dovtip deluje včasih v razredu kakor ventil na kotlu, v katerem je napetost že previsoka. Tudi puščica, ki je namerjena na ves razred, ne zadene hudo.

„Dekleta fiziko učiti, je kakor bi „šildkrote“ z zolznam futrov.“ je rekel neki profesor v dekliškem razredu. In vse deklice so se pristrčno smejale. Gotovo so si predstavljale profesorja, kako drži pod pazduho „šildkroto“ in ji tlači „zolzen“ v gobec. Napak pa je bilo, da je norce bril iz uboge „delinkventinje“, ki je pred tablo v strahu in trepetu čakala njegove obsodbe.

„Ti boš še srečo naredila, ti boš še srečo naredila, ko si tako — neumna. Veš, neumnost je najlepša in najprikupljivejša lastnost na ženski.“

Ako bi bil profesor videl, kako je bilo pri srcu tako zasmehovani deklici, bi mu bilo žal, da se je iz nje norčeval.

4) Zračna sesalka.

5) Troba.

6) Danes, dvajsetega, dobite „cvek, cvek“. Svetinu bom rekel, da ne dobite fiziola.“ (Miha je bil Alojznik.)

Mislím, da ni prav, če profesor najprej študentu dopove, da je osel in idiot v eni osebi, potem mu pa še slab red navrže. Če zasluži negativen red, naj mu ga da, pa brez potrebne in neumestne priklade.

Jaz sem na liceju in pozneje na gimnaziji redkokdaj dal v spričevalu nezadosten red, če sem ga pa le dal, je kar izginil med drugimi „cveki“. Samo takrat, ko sem se poslovil od mestne ženske gimnazije, sem preskrbel dvema ponavljalni izpit. To redko dejstvo je bilo pri konferenci od mojih kolegij in kolegov z veliko veselostjo sprejeto. Če sta me oni učenki obsodili kot goljufa, ne vem. Zamerili sta mi pa tako, da niti k izpitu nista prišli.

„Non scholae sed vitae discimus“⁷⁾, pravi latinski pregovor. Ako bi se mladina po tem pregovoru ravnala, bi se veliko manj zaradi redov razburjala. Res, hudo je, če dobi dijak „slabo“. Priznati pa mora navadno, da je zaslužen. Mislím, da ne trdim preveč, če pravim, da je vedno več dijakov, ki zaslužijo „slabo“, pa imajo „dobro“, kakor obratno. Aka pa dobi „dobro“ namesto „prav dobro“, ali „prav dobro“ namesto „odlično“, pa ni taka nesreča. Koncem koncev gre vendar za to, koliko zna, ne pa kakšen red ima v spričevalu.

Napačno je tudi, da študent vseh treh spolov ne presoja dobljenih redov po lastnem znanju, marveč po redih svojega „bližnjega“, torej nekako relativno, čeprav morebiti zakona o relativnosti še ne pozna.

Jaz sem se kot razrednik vedno za svoj razred „vlekel“, kar so moje učenke dobro vedele. Zato pa sem imel večkrat opraviti z raznimi pritožbami.

„Vera ima v francoščini »odlično«, pa ni znala nič bolje, kakor jaz. Meni je pa dala »prav dobro«.“

„Majda bodi odkritosrčna! Povej mi, ali si zaslužila »odlično«?“
„Nisem; pa ga tudi Vera ni.“

„No, torej. Potem se ti ni zgodila nikaka krivica. Kar si zaslužila, to imaš, na druge pa nikar ne glej! Gospa profesorica je že imela svoje vzroke, da je dala Veri »odlično«. Sploh se pa ne smeš učiti le za rede, marveč v prvi vrsti, da kaj znaš. Vzemimo, da bi ti sedaj gospa profesorica popravila red, ali bi zato znala kaj več francoščine?“

„Vem, da ne, pa vendar . . .“

Rekel sem že, da profesor ne more popolnoma pravično redovati: pač zato, ker ni vseveden. In vendar bi lahko nehala vsa „krivica“ v šoli in bi na mah zginili vsi „prekleti goljufi“ in „nesramne goljufice“.

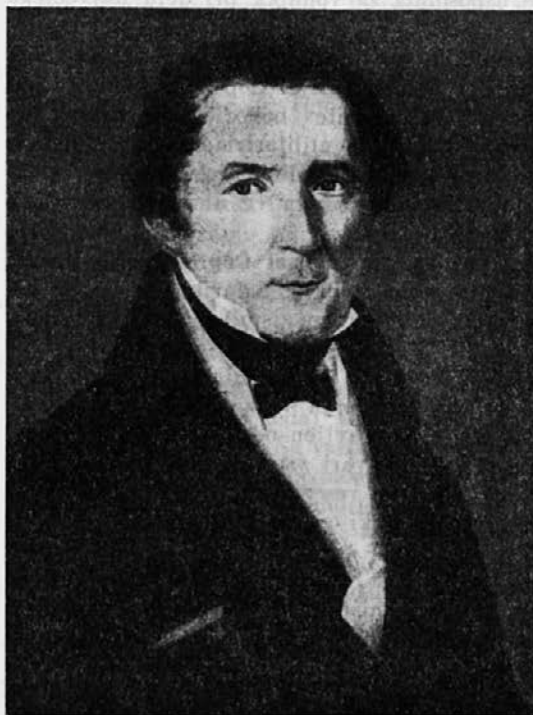
Profesorji naj bi samo razlagali; spraševali naj bi pa starši. Tako bi bili vsi zadovoljni. Profesorji, ker bi imeli več časa za razlaganje in bi jim ne bilo treba prekiniti počitnic zavoljo popravnih izpitov, starši in njihov nadebudni naraščaj pa tudi . . .

(Dalje.)

⁷⁾ Ne za šolo, marveč za življenje se učimo.

SPOMINU MATIJE ČOPA

1855 — 1935

Slovenski izobraženi svet je letos prav dostojno proslavil spomin stoletnice smrti Matije Čopa, ki je 6. julija 1855 utonil v Savi pri Tomačevem. Izobraženi svet poudarjam radi tega, ker je Matija Čop duhovno izšel iz tega sveta in se povzpел na najvišjo stopnjo, ki jo je sploh kdaj dosegel slovenski izobraženec, saj je pisal in govoril kar 19 jezikov, saj je ta „velikan učenosti“ zbiral okrog sebe predvsem izobražene može, saj je vodil in učil največjega sina slovenskega naroda, pesnika Franceta Prešerna.

Stoletnico Čopove smrti smo Slovenci praznovali po časnikih in časopisih, spomnili smo se ga pri slovenskih urah v šolah, dobili smo v „Cvetju iz domačih in tujih logov“ Čopovo „Izbrano delo“, ki mu je uvod napisal dr. Avgust Pirjevec. Pirjevčeva prireditev Čopovega dela je predvsem namenjena srednji šoli, a tudi vsak drug izobraženec jo bo vzel v róke kot

novost, ker mu knjiga v slovenskem jeziku kaže Čopovo kritično delo, pisma in slovstveno zgodovinske razprave. Zato mora Prešernovemu mentorju tudi Mentor posvetiti nekaj vrstic.

Ob Čopovem nastopu je bila slovenska književnost še vsa polna racionalizma in filoloških preprirov. A že se je na obzorju dvigala visoka romantika, katere učenec je bil tudi Čop. Izhajajoč iz nje, je Čop nastopil proti utilitarizmu in razumarstvu in s Prešernom vred dobojeval zmago lepi umetnosti in čustvenosti. Proti Kopitarju in janzenističnim piscem je terjal tudi za Slovence višjo književnost, lepo pesem in lepo knjigo za izobražence. Lepa knjiga naj ne piše samo, kar „kmet in meščan s pridam sliši,“ ampak naj izobraženca vede v najlepše svetove človeškega duha in srca! To načelo je rodilo Čopa samega, da je užival umetniška dela vseh časov in vseh krajev, to načelo mu je narekovalo, da je vodil Prešerna in se zavzel za prepomemben časopis za slovenske izobražence, za Kranjsko Čbelico, to načelo mu je sililo v róke pero, da je ocenjeval prav raznovrstna slovanska slovstvena dela. Tako je Čop dvignil slovensko slovstvo (obenem s Prešernom!) do svetovne književnosti. Le žal, da je s te stopnice zdrknilo prav kmalu po njegovi smrti in se je dvignilo nanjo šele v Stritarjevem Zvonu 1870. Ta dvig slovenske književnosti je največja Čopova zasluga za naš narod, saj smo prav po njem dobili šele pravo posvetno poezijo v obliki balad in romanc, oktav in tercín, glos in sonetov in gazel.

Sicer je res, da je bil Čop predvsem uživateljska, receptivna narava, ki ji je skoro da po pravici Prešeren posvetil znani zabavljivi napis:

„V Ljubljani je dihúr, ki noč in dan žre knjige,
Od sebe pa ne da nar manjši fige.“

A prav ta njegova receptivnost ga je usposobila za vodnika pri delu največjega Slovenca.

Kljub temu pa je v odločilnih trenutkih, ko je bila v nevarnosti največja njegova in Prešernova pridobitev: Kranjska Čbelica, prijel Čop za pero in z njim dobojeval kar dve zmagi: izdajo 4. zv. KČ in ohranitev bohoričice v znani abecedni vojski. Estetsko načelo je zmagalo v boju z utilitarizmom! In še nekaj: slovenska literarna kritika je s Čopom prvič poudarila edino prava načela, ki jih je pozneje povzel Levstik in še pravilneje Stritar, da namreč ni važno samo kaj, temveč tudi kako se piše.

Nazadnje pa tudi ni brez pomena, kaj vse je napisal Čop v svojih pismih Kopitarju, ki mu je spodbijal njegovo utilitarno stališče, Šafařiku, ki ga je seznanjal s slovenskimi slovstvenimi stvarmi, Čelakovskemu (isto!) in Vrazu o Kranjski Čbelici.

Čop je s Prešernom vred zagovarjal še kranjski provincializem v slovenskem književnem jeziku in kar nič ni pustil do besede Stanka Vraza z njegovim vzhodnoštajerskim narečjem. Kazalo pa je že, da je pripravljen odstopiti nekaj jezikovnih posebnosti obrobni pisateljem da se tako ustvari vseslovenski književni jezik. Dobro desetletje po Čopovi smrti smo Slovenci res zamenjali bohoričico z gajico, kranjski pismeni jezik pa z vseslovenskim, ki ga je rodil val slovenskega ilirstva (1846 in 1850).

Čopove zasluge za slovenski jezik, književnost in sploh za vso našo kulturo so torej res izredne. Kot klasik, romanist, germanist in slavist je združil v sebi ideal antike in romantike in po Prešernu dal sadove svoje učenosti slovenskemu narodu in slovenski kulturi. Hvaležni mu moramo biti za te izredne darove, kot jih je cenil že Prešeren, ki je pred sto leti zapel prijatelju Čopu, ki mu je posvetil svoj najobsežnejši tekst „Krst pri Savici“, tole željo:

„Náj se učenost in imé, část tvója, roják! ne pozábi,
Dókler těbi dragó v Krájni slovéntvo žíví!“

CFNE KRANJC:

JESENSKA VINJETA

Jerebice so se zbale gluhe tišine v večer tonečega, z meglo pokritega jesenskega dne. Nепrestano so se klicale in se iskale v zapuščeni ozimini. Nebo, ki je ležalo nad poljem, je bilo tako težko in gosto in tako blizu zemlje, da so se vsi njih klici v trenutku izgubili v njem. Zazdelo se mi je, da ptiči čutijo, da jih ne bo nihče slišal, pa vendarle ne morejo molčati. Morda se bodo le našli nekje v temle vlažnem žitu, se tesno stisnili v gručo, skrili glave v svoje perje in prespali dolgo noč.

Težko je človeku, ki se vrača z zapuščenega polja v kup luči, ki slabotno svetijo iz megle. Rosa mu je zmočila čevlje, da niti sam ne sliši svojega koraka. Megla mu je legla v oči, da so vse solzne. Jesen mu je ohladila obraz, da v njem ni gorkote. Tisoč ljudi sreča, pa ne more nikogar poklicati niti s tako majhnim upanjem, kot so klicali ptiči v žitu, ki sedajle leži okrog in okrog mesta še tako mlado in brez moči, da mora vsako minuto varovati življenje v njem naš ljubi Bog.

ŠAR PLANINA

„Putnik“ v Skoplju je naju prav prijazno sprejel. Da bi se rada informirala o Šar planini, sva povedala. Razgrnili smo nove špecijalke, ki se jih ne moreš naučiti na pamet. Imeti jih moraš s seboj.

„Iz Tetova preko najvišjega vrha Turčina (1702 m) v Prizren? To je sicer velik ovinek na levo, ker s Tetova je lepa pot naravnost v Prizren čez nizek prelaz Kobilico, ali magari preko bližjega Ljubotenca (2510 m).“

Toda ne, midva hočeva spoznati Šar planino v celem in njen najvišji vrh. Zedinili smo se končno, da bo najbližja pot s Turčina proti Prizrenu po vrhovih do Kara Nikole. Pozneje se je izkazalo, da je to res najkrajša pot, da, ampak velja le za zračno črto!

Bolj realne so bile druge informacije. Vedeti morava, so povedali, da je turizem v južni Srbiji, pred vsem po planinah, slabo razvit, se pravi, še skoro sploh nič ni razvit in se še dolgo ne bo mogel primerjati s turistično organizacijo v Sloveniji. Temu je kriv pač zgodovinski razvoj; pa bo že bolje. Tako je, da ne najdeš niti na Šari — razen sedaj pod Ljubotonom — ne planinskih koč, ne urejenih ali vsaj markiranih potov. Na vzhodni strani Ljubotena, na „Jaženskih Bačilih“ (1600 m) je sicer l. 1951. Vardarska banovina sezidala planinsko kočo, a prav vse, kar rabiš na turi za prehrano in odmor, moraš vzeti s seboj. Razen tega pa se gradi — in morda je že zdaj zgrajena — nad Liscem, sredi med Tetovim in vrhom Turčinom, planinska koča, ki naj bi služila zlasti smučarjem. Sploh raste zanimanje posebno za Šar planino kot idealno obsežen smučarski teren bolj in bolj, celo Beograjčani da se interesirajo zanjo. So pa gori žandarmerijske stanice, kamor se lahko zatečeva, in čobani, pastirji. Zelo pa morava biti oprezna pred volkovi in pred ovčarskimi psi. Brez orožja se spravljati v take nevarnosti je preveč tvegano. Nazadnje sva dobila še priporočilno pismo za šolskega upravitelja v Tetovu, ki je obenem občinski tajnik. On bo že vedel dati natančnejša nadaljna navodila in informacije.

Še pred dnem sva odrinila iz Skoplja. Nekako turobno, rekel bi, skrokano je sijal mesec doli na Dušanov most in na valove Vardarja; pri kafani „Sarajevo“ onkraj Oficirskega doma je še vedno igrala godba in že hripavo prepevala pjevačica, udarjaje po tamburinu. Kakor teman kolos se je dvigal mogočni Dušanov grad na levi, rezko so odmevali udarci najinih podkovanih čevljev ob kamenito kaldrmo po ozki strmi ulici. Onkraj francoskega grobišča se loči cesta od kačaniške in zavije proti Tetovu. 40 km, — opoldne morava biti tam! Vesela sva, sva razgibana in razpoložena, da greva in da se spet prične doživljanje . . . Noge so čile in svet je odprt, bela cesta pelje vanj, po taktu jo sekajo koraki. Prvi del potovanja je za nama, z današnjim dnem, 1. avgust, prav za prav pričanja najina pot domov. Še en mesec!

Kmalu za vasjo Novo selo (9 km), kjer se obrne železnica na sever proti Kosovu, sva se začela približevati goram, planinam. Videla se je Šar planina. Ogromen, masiven podolgovat kolos tam na obzorju. In čisto drugače nama je postalo. Zdaj stoprv sem občutil, kaj nama je doslej manjkalo na potovanju in kaj morejo planine postati človeku. To se ne da povedati. Ko sva se bližala klisuri, skozi katero priteče Treska, je Pavle, sicer silno skop s čustvi, vzkliknil: „Kar domače se počutim, ko vidim onile skal! Kar objel bi ju!“ Zdaj se bo začelo lepše, ko bova

hodila skozi Črno goro, ko bova vsaj malo bliže planinam. Ko človek nima doma-
čih planin ali če sploh ne more do planin, občuti šele, kaj so mu!

Ob cesti so rasle slive in nama lajšale težko pot. Toda težko bi bila opoldne
v Tetovu, če naju ne bi neki vojaški tovorni avto peljal 8 km daleč. Potem sva
spet tolkla cesto med tistimi golimi hribi čudnih oblik. Šar planina je bila vedno
bliže. Ko sva dosegla sedlo, se je odprla spodaj tetovska ravnina in ko sva se spu-
ščala navzdol, je prisopilhal za nama skopljanski mlinček, ki vozi na Ohrid. In zgo-
dilo se je, da naju je celo prehitel. Do Tetova rabi namreč celih pet ur, do Ohrida
pa cel dan. Če hoče sprevodnik iz zadnjih vagonov v prvega, skoči zadaj z vlaka in
ko priteče do prvega vagona spredaj, spet vstopi. Trije Varaždinci, ki so se vozili
s to „železnico“ na Ohrid, so nama v Nišu pripovedovali, da se jim je zahotelo
sliv ki so rasle ob progi, ko je cincal vlak po nekih serpentinah navzgor. Izstopili
so, se najedli sliv in se napili vode ter šli peš do prihodnje postaje, kjer so lepo
počakali na „vlak“, da je prišel za njimi.

Pred Tetovim sva se še okopala v bistrem in mrzlem Vardarju. Kmalu po
tej kopeli pa je prišla na vrsto še izdatna prha. Iz oblakov, v katere so se planine
zavijale vedno tesneje in vedno nižje, se je vtil mokri božji blagoslov. Lilo je
kar naprej in midva sva sedela v kafani, preganjala muhe in dolgčas, pisarila v
„domovino“ razglednice, ki sva jih nabrala po skopljanskih „knjižarah“, in obupa-
no prisluškovala pesmi dežja. Sprijaznila sva se že z mislijo, da ostaneva za danes
v Tetovu. Kratkočasil naju je mladi kafedžija, Albanec, ki je prehodil že vso Evro-
po in znal poleg materinščine francoski, nemški, češki, srbski, turški. Pravil nama
je o svojih dogodivščinah in naju učil turške pisave ter turških in albanskih besed.
— Tetovo je namreč napol turška, napol albanska vas s 17.000 prebivalci, tik pod
planinami ob gornjem koncu rodovitne Tetovske kotline. — Najprej so seve prišle
na vrsto kletvice, ki ne zaostajajo dosti za zloglasnimi srbskimi, potem razne fraze
iz vsakdanje govornice. Merhaba — dobro jutro; mi daš malo vode? var mi biras
su (turško); žejen sem — janganan suičin; lačen sem — ačim čok (t.) vouk jam
šum (a.); dete — t. čodžuk, a. džali; dekle — t. čišek a. bule; miza — t. masa, a.
môs: koruza — t. nisir, a. kolomoč; srce — t. gügis, a. bakri (pomeni obenem že-
lodec). In tako dalje.

Ko je okrog petih popoldne nehalo deževati, sva se dvignila, nakupila kruha
— tod je za dobro polovico cenejši kot v Sloveniji — in skozi gruče zijal prepreč-
kala blatne, ozke in strme „ulice“ med lesenimi hišami ter takoj naskočila hrib.
Mudi se, do Lisca, najvišje vasi (1800 m), je dobri 2 uri in poti ne znava. V resnici
sva večkrat zgrešila pravo smer. Celo za slive ob poti nisva imela časa. Silna str-
mina. Do pozne noči sva grizla kolena, da bi si lahko izpihala dušo, in se dvignila
za skoro 1000 m. Skozi pomuslimanjene arnavtske vasi, kjer nisva videla nobenega
moškega; če sva pa nagovorila kako bulo, zakrito žensko, je zbežala.

V Lisca, veliki vasi, naju je nad vse gostoljubno sprejel učitelj, ki edini uprav-
lja veliko novo šolo s 5 oddelki. Nobenega človeka nima sam med temi Arnavti,
kot kak Robinzon. Razjokal se je, ko nama je pravil o svojem življenju v tej Si-
biriji. Doma je iz Beran, še mlad. Ko bi imel vsaj še eno učno moč. Po zimi je
hud mraz, toda vsaj pride malo bolj v stik z ljudmi, s smučarji, ki vedno bolj
obiskujejo te idealne, skoro brezmejne, še deviške terene pod vrhovi Šare. Uro od
tod grade planinsko kočjo.

Drugo jutro sva se na vse zgodaj poslovila. Učitelj nama je dal še zadnja
navodila glede poti na Turčin, ki znaša 4 do 5 ur; za takega namreč, ki je tu
doma. Saj poti sploh ni. Obetal se je krasen dan. Razgled je bil vedno obširnejši,

sonce vedno toplejše; čisto spodaj se je od Tetova do Gostivara in še dalje razprostirala podolgovata dolina Polog. Vse je vriskalo v naju, pljuča so se širila ob čistem planinskem zraku.

Toda skraja sva bila še bolj pohlevna. Za božjo voljo so nama včeraj na občini v Tetovu odsvetovali, hoditi na Šar planino, kjer kar mrgoli volkov in drugih nevarnih zverin. Zato sva si v Liscu priskrbela za vsak slučaj vsak po en kol; moj je bil močan in težak, da sem ga komaj vlekel za sabo. Bila sva v vedni pripravljenosti, kdaj bo kaj planilo od kod na naju. Živci so kar drhteli, skoro si nisem upal ozreti se okrog sebe. Mislila sva zlasti na ovčarske pse. Toda nič ni hotelo biti. Zamenjala sva kole za palice. Toda ker še vedno ni bilo ne medvedov ne volkov ne psov, sva zavrgla še te. Kod naj se mrcime vzamejo, ker ni nobenih gozdov! Vso zverjad je najbrž prepodil naš Kraljevič Marko, ko je vihteč svoj buzdovan promeniral s Šarcem po Šar planini in koketiral z vilami. Da, časi so se spremenili! Pač pa sva videla vse polno gadov po sončnih tratih med planinsko floro in od časa do časa sva za zabavo poslala katerega na oni svet.

Cim više sva se dvigala, tem lepši je postajal planinski svet. Mimo pastirskih naselbin sva prišla na velikanske travnate poljane, polne govedi in drobnice. Ta „Vakuf planina“ je državna last in se daje v zakup posameznikom za več let; tem zakupnikom dajo spet kmetje s Pologa v oskrbo čez poletje svoje govedo proti odškodnini 50 Din na komad; volov n. pr. se pase tu čez 500, mnogo je tudi konj, krav pa samo toliko, da imajo pastirji dovolj mleka zase. Sedaj je zakupnik neki bogat musliman iz Kumanova; vsa neštevilna drobnica je večinoma njegova last. Takrat je ravno inspiciral svoje kraljestvo in ko sva ga obiskala in intervjuvala v skromni bačiji, sva bila imenitno pogoščena s sirom, mlekom in turško „kafo“.

Počasi sva pasirala vse te pašnike in se pogovarjala s čobani (to je albansko ime za ovčarja). To niso kaki divjaki, ampak prijazni preprosti ljudje, ki znajo za silo srbski. Dobiš vtis, da jim govorica sploh ne gre; toda saj so celo poletje samo s svojo čredo; žival in planine, sonce in oblaki in usnjena torba to je njihov svet. Vsaka čreda ima svojega pastirja ali vsaj svojega psa. Ta se za tujega človeka sploh ne zmeni, toda gorje, če se približa čredi!

Prišla vsa tik pod vrhove. Cela vrsta jih je, vsi enako piramidasti in strmi in visoki. Odločila sva se za srednjega. Dolgo sva prečkala travnato strmino in se divila razgledu ter nebeškimi možnostim „belega“ sporta, ko ni nobenih prepadov in nobenih mej. Tisoč smučarjev bi se lahko porazgubilo po tem svetu, da ne li videli drug drugega. — Na vrhu 2700 metrov in nekaj več pa je skoro tako, kot bi se sprehajal gori kje po naši Golici! Le na severno stran je mesto trave lapornat grušč.

Prepustila sva se všinskemu soncu, se odpočila, potem pa analizirala divni razgled. Krasno se vidi tamle na zapadu, čisto blizu, **Korab**, gori severneje se belijo Prokletja. Kar hudo nama je za Korab, za Prekletja pa, kar je naših, skleneva, da si jih na poti proti Črni gori malo poblize ogledava. Na vzhod in na jug imaš pred sabo kot na dlani s Skopljem vred vso južno Srbijo in Makedonijo z vsemi planinami doli do Grčije. Pravijo, da se vidi s Turčina Solunski zaliv. Vsekakor so imeli naši predniki ostrejši vid. In tja je tudi moral meriti slavni Kraljevič Marko, ko je metal svoj buzdovan v morje. Za svojo osebo sem prepričan, da je od tu tudi videl, kako se je takrat morje pred Solunom zapenilo in zašumelo.

„Nek odjekne Šar planina!“ Ta 80 km dolga gorska vrsta otvarja pri nas Pindsko ali Albansko-grško gorstvo in spada med najbolj prostrane na Balkanskem polotoku. Delili bi jo lahko v dva dela: severni in južni. Severni del se raz-

prostira od Kačanika do sedla med Kara Nikola (2408 m) in Kobilico (2526 m) v smeri severovzhod-jugozapad; glavni in najvišji, od vseh strani vidni vrh je šiljasti Ljuboten (Veliki in Mali). Za njegovo višino kakor tudi za njegovo ime (Ljubotin, Ljubotr) si dolgo niso bili edini. Nekdaj je veljal za najvišji vrh Balk. polotoka, Cvijić je meril 2740 m, dunajski geogr. institut pa 2510 m, kar je obveljalo do danes. Ostali vrhovi tega severnega dela Šar planine so: Livadica (2491 m) z jezerom, Bistra (2640 m), Crni vrh (2587 m) itd. Južni del, imenovan Dedelj beg, ki se razprostira v meridianskem pravcu do izvirov Vardarja, se odlikuje po ostrih oblikah strmih vrhov, ki so poleg Turčin planine (2702 m) Bašašnica (2535 m), Borislajec (2662 m), Crni Kamen (2452 m).

S Turčina je pregleden ves ta ogromni, širokljati sklop vzporednih in zaporednih vrhov in podvrhov, ki jih sekajo globoke doline, cel dolgi hrbet tja do Ljubotena. Malokatera naša gora je tako znana in toliko opevana kot Šar planina. Saj je tudi edinstvena v svoji ogromnosti in lepoti, po bogatih pašnikih in po svojih gorskih jezerih. Čaka pa še, kot vsi naši južni kraji, domačih raziskovalcev in strokovnjakov, pa tudi navdušenih planincev.

Navzdol je bilo teže priti kot navzgor, nezaslišano je drselo po gladki travi. Oddahnila sva se na 800 m nižjem prelazu Džimis Begu pri orožnikih, ki so nama postregli s kislim mlekom. Tu šele sva se ločila s pogledom od Pologa, ko sva se obrnila na drugo stran proti „varoši“ Brodu. Po izhojeni poti sva se spuščala niže in niže. Brod je ležal doli pod nogami kot v kakem kotlu. Ni se videlo drugega kot svetloben blišč zahajajočega sonca, ki se je odbijal od lapornatih streh. Z večernim mrakom sva stopila v izredno bogato (pašniki — živinoreja!) muslimansko vas Brod. Presenetile so naju izredno lepe in žive narodne noše. Že od daleč sva prej slišala udarjanje bobnov, zdaj pa sva imela priliko opazovati muslimansko svatbo. Toda treba se je bilo pobrigati za prenočišče. Stopila sva po informacije na žandarmerijsko komando. Tam se jim je pa naenkrat zazdelo, da sva sumljiva in radi bližnje albanske meje nevarna tipa, ter da celo legitimacij nimava v redu. Zato so naju kar obdržali in alarmirali takoj vso posvetno gospodsko, sklicali občinsko sejo in po dolgotrajnih ceremonijah — midva se jim nisva dala kar tako — so zastavni oča župan preudarili, da smeva drugo jutro naprej. Večerjala sva na občinske stroške, spala pa v kafani na klopeh.

Drugi dan naju je vodil pot ob zahodnih obronkih Šar planine. Takoj na levi so vzporedne planine Paštrik (1996 m) in Koritnik (2381 m), preko katerih poteka državna meja, vidne so graničarske karavle. Prilike blizu meje so res izjemne, strogo se vodi kontrola o vsakem človeku, zlasti tujcu; že če greš v sosedno vas, moraš imeti posebno dovoljenje. V Prizrenu sva bila gosta slovenskega škofa dr. Gnidovca oziroma župnika Kordina. Nabrala sva si energij za naslednjo ero najinega živega filma s podnaslovom: Arnavti in Metohija.

PRI JASELCAH

V temnem kotu sem. Saj veste, v gotskih cerkvah je v kotih vedno mračno. Sem doli z visokega okna prodre le malo svetlobe, skoraj vso vpija svetnik, ki stoji v njem. Bog vedi, kateri umetnik ga je sestavil iz steklenih, živo barvanih ploščic. Nekam mrko gleda, najbrž je bil umetnik tedaj slabe volje. Sicer mi svetnik ni na poti, le tista lučka pred jaselcami pod oknom mi nagaja, le zakaj tako mežika? Živa je, jaz pa bi bil rad sam z Jezuščkom... Saj res: lučka dela družčino malemu Jezuščku v jaselcah, ker je tako zapuščen. Ljudi je ustvaril, za nje je prišel na svet, pa ni nikogar blizu. . . .

Po ulicah sem blodil, povsod je bilo pusto, tudi v moji duši je bilo prazno. Prišel sem do cerkve, videl sem lučko pred jaselcami in zdelo se mi je, da me kliče božje Dete, naj pridem vsaj za trenutek vasovat, da ne bo vedno sama. — In zdaj sem tu. Molil bi rad, pa ne morem, lučka me moti.

„Jezušček, Ti, ki si prinesel luč na svet, daj, posveti mi v dušo! Ne daj, da bi utonil v miselnosti brezdušnega človeka.“

Vzel sem obraz v dlani in skušal spoznati svoj duševni profil. — —

Čez dolgo časa, ko je začelo padati med cerkveno tišino rahlo podrsavanje čevljev, tedaj sem že skoro vedel, s kakšnimi potezami bi narisal svoj obraz. O Bog, tako žalostno in temno sliko sem gledal!

Tisto podrsavanje me je zmotilo. Prišlo je od glavnih vrat, skozi vso cerkev in se ustavilo pred jaselcami. Tedaj sem dvignil glavo. Bil je človek v strganih čevljih in z revno obleko. Berač Tina je bil. Odložil je cekar pod smrečico, pokleknil pred jaselce in se pričel trkati na prsi. Klečal je obrnjen s hrbtom proti meni in me ni opazil. Kmalu sem čul: „Oče naš . . . kateri si v nebesih . . . zdaj pa tu v jaselcah. Ti Jezušček, Ti si tudi slabo odet, pa Ti si še majhen, še ne veš, da Te zebe. Mene pa tako zelo mrazi, — pa je že najbrž tako prav. Ti si tudi v cunje zavit, tudi Ti nimaš srajčke, potem pa že ni greh biti brez nje. Saj bi jo nosil, pa ne vem, kje se dobi. Samo da greh ni, potem pa že mora biti tako, da nimam srajce. Pravkar je neka lepo oblečena gospa, saj si jo videl — frater Silvester, kapucin, ki mi daje kosilo, ki je bil včeraj hud, ker sem žlico zgubil ker ima cekar luknjo, in je rekel, da ne da nobene več, pa je vseeno dal — tisti frater pravi, da vse vidiš in slišiš, pravi, da se samo grešiti ne sme, drugo je pa vse prav. Veš, tista gospa je dejala gospodu, ki je iskal po žepu drobiža zame, da je ogabno, ker nimam srajce in da jo dela nervozno. Potem sta šla mimo in nisem nič dobil.“

Tu se mu je ustavilo, kašljal je. Ko se je odkašljaj, je nadaljeval svojo molitev, toda tiše in nisem razumel ničesar več. Le močno trkanje na prsi, ki je spremljalo izliv njegove preproste duše, in vmes šklepetanje zob, je plavalo skozi cerkveno tišino.

Mene pa je bilo sram za vse tiste, ki so pravili, da Tina ni pri pravi.

Kot tat sem se splazil iz cerkve, si tesno zapel plašč, zavihal ovratnik do ušes in hitel domov. Toda vso pot se mi je mešalo v ušesih votlo udarjanje po prsih in šklepetanje zob.

Zadnjič sem bral v časopisih, da je neki avto do smrti povozil — berača Tino.

DROBNE ZGODBE**3. Dve judovski.**

Za Juda je največja sreča bogastvo in denar. O tem mu govori verska knjiga Talmud: „Kdor vidi v spanju knjigo Kraljev, naj pričakuje bogastvo! — Ni potreba, da so med vami siromašni!“

O bogastvu Jud najrajši sanja in govori. O bogastvu mu govore tudi priljubljene pripovedke. Naj vam povem dve taki!

Bogatin in prerok Elija.

Neki bogatin gre v daljno vas kupovat voli. Vzame s seboj mošnjo sto zlatnikov. Med potjo ga sreča prerok Elija; ustavi ga in vpraša, kam gre. Bogatin odvrne: „Grem kupovat voli.“ Elija mu prigovarja: „Moraš dodati: ako Bog da!“ Bogatin se razsrdi in odide. Med potovanjem mu padejo iz mošnje zlatniki. Ko poseže čez nekaj časa v roko vanjo, zapazi, da je prazna. Prestrašeno pohiti domov, dene v mošnjo drug denar in se napoti v drugo vas, da ne bi srečal Elija. Toda prerok ga dohiti in vpraša: „Kam greš?“ Bogatin odvrne: „Grem kupovat voli.“ Nato prerok: „Moraš reči: „Ako Bog da!“ Toda bogatin jezno odvrne: „Ako Bog da ali ne, mene to ne briga; imam dovolj denarja, da kupim, kar hočem.“ In nadaljuje svojo pot.

Bogatin se utruji od dolge poti, leže v senco košatega hrasta in zaspi. Ko se prebudi in ne najde v mošnji denarja, se preplaši, pohiti spet domov po denar in odide znova kupovat voli.

Tretjič sreča preroka Elija, ki ga vpraša, kam gre, nakar mu bogatin odvrne: „Grem kupovat voli, ako Bog da!“ Elija nato: „Želim ti pri kupčiji veliko sreče!“

Bogatin gre in kupi voli. Ko bi moral zanje plačati sto zlatnikov, reče: „Nimam toliko denarja,“ a le vzame v roko mošnjo in — čudo — v njej najde tristo zlatnikov pa plača kupnino ter proda čez nekaj časa voli svojemu kralju za tisoč zlatnikov.

Pobožnost, siromašnost in bogastvo.

Živel je pobožen človek, ki se je zaobljubil, da ne sprejme od nikogar miloščine. Nosil je samo srajco in suknjo; molil je po cele noči, vzdihoval in se postil.

Nekega dne se mu je pokazal prerok Elija, preoblečen v Arabca, se ustavil pri njem in rekel: „Ako želiš, ti posodim dva srebrnika, začni z njima kupčevati, pa se boš preživel.“ Pobožnik je odgovoril: „Storil bom, kakor mi svetuješ.“ Elija mu posodi dva srebrnika in pobožni kupi za nju posodo, ki jo proda dalje z dobičkom. Tako je delal noč in dan. Komaj je preteklo leto in siromak je postal bogat. Prenehal je z molitvijo.

In Bog reče Eliju: „Na svetu je bil pobožen človek, a ti si mi ga vzel.“ Elija odide k človeku, ki je obogatel, in ga najde v veliki trgovini, katero je vodil. Reče mu: „Jaz sem oni, ki ti je nekdaj posodil dva srebrnika, poišči ju in mi ju vrni, ker ju hočem odnesti na svoje mesto.“ Bogatin poišče srebrnika in ju izroči Eliju. — Toda komaj preide dan in bogastvo začne človeku kopneti, izgubi vse imetje in je prisiljen spati pod tujo streho. Zopet sedi in plaka. Tedaj se prikaže prerok Elija in mu reče: „Kaj hočeš sedaj početi, starec?“ Človek odgovori: „Gorje mi, moja usoda se je obrnila, izgubil sem vse svoje imetje.“ Elija mu reče: „Prisezi mi, da boš zopet pričel pobožno živeti in moliti kakor poprej, pa ti povrnem tvoja dva srebrnika.“ Siromak reče: „Napraviti hočem tako.“ Elija mu zopet izroči dva srebrnika. Človek začne zopet trgovati ter pobožno živeti kakor poprej. Tako je živel srečno do smrti.

4. Butalci in sir.

Nekaj Butalcev se je vračalo ponoči iz sejma domov. Sijal je mesec. Bili so žejni, ustavili so se pri studencu, da si ugasijo žejo. V studencu so zagledali luno. Tisti, ki jo je prvi opazil, je zakričal: „Prijatelji, v vodi plava hleb sira!“

Butalci so odgovorili: „Molči, da te ne sliši kdo drugi.“

Začeli so s prgišči zajemati vodo iz studenca in loviti sir. Medtem je mesec zašel za gorami in sir je izginil iz studenca.

Začeli so drug drugega sumiti, da je vzel sir. Vnel se je prepir in pretep.

Tedaj je najstarejši Butalec pomirljivo vzdiknil: „Ali se prepiramo ali ne, ali se tepemo ali ne, sira ni. Požrl ga je povodni mož. Hitimo domov, da še nas ne pogoltne!“

Butalci so preplašeni zbežali.

IVAN ČAMPA:

BOŽIČNA MEDITACIJA

Čas ustavil se je, zmedel se pogovor,
kot starec pod večer se svet zaprl
je vase, z umom se nekdo je sprl,
na srca nekaj leglo je kot tovor.

Nocoj to noč naj vsakdo še molitev
izmoli vročo, da bo jutri svet
tako se zbudil kakor rosen cvet

V grozljivem mraku vsi smo obnemeli.
Pojdimo! Kaj stojimo naj še tu
kot kamenite gmôte brez glasú:
poslednjega ne bomo več dojeli.

v razkošne zarje veličasten dan,
ko z veliko ljubeznijo navdan
bo v novi, beli tempelj vsakdo hitel.

ULYSSES Z ITHAKE

Po Jacobsovi priredbi predelal Niko Kuret.

Komedija v petih slikah, spisal Ludwig Holberg.

TRETJA SLIKA.

Isto pozorišče.

Poveljnika armade in Kilian.

Ulysses: Junaki Ithake! Po naši nedavni veliki zmagi in po smrti Hektorjevi lahko takoj napademo ponosno mesto Trojo. Preden pa začnemo s pravim obleganjem, poiščimo vedeža, da nam pove, kakšen bo konec. Poslušaj, Kilian, daj in poišči božanskega učitelja Tiresija, naj pride semkaj.

Kilian: Ne vem, milostljivi gospod, ali se takšen posel sklada z mojim dostojanstvom. Ali to pot pojdem rad sam od sebe. Zakaj tudi mene mika vedeti, kako se bo ta vojska končala.

Odide in se takoj vrne s Tiresijem.

Ulysses: O modri Tiresias, ki so te bogovi obdarovali s spoznanjem prihodnjih stvari! Mi grški in mezopotamski nepremagljivi junaki smo poslali pöte, da izvedemo, koliko časa bomo prebili pri obleganju trojno obzidanega mesta Troje? Vemo, da ti nič ni skritega. Povej nam torej, kako se bo izšla ta vojska, in odpusti nam, da smo te priklicali iz tvoje samote in da smo motili tvoj mir.

Tiresias, star, v halji iz dlake, slepih, toda izrazitih oči: O plemeniti grški in mezopotamski junaki, jaz vam povem, da ste vsi pravi bedaki!

Vojska se zgane v ogorčenju.

Kilian, zase: O modri vedež!

Tiresias nadaljuje, ne da bi ga kaj motilo: Pojdite domov in pazite rajši na svoje žene. Mene pa pustite pri miru.

Se obrne, da bi odšel.

Kilian, zase: O trikrat modri vedež!

Ulysses zadrži vedeža: Počakaj vendar, trmasti starec! Ne pustimo te prej, dokler nam ne storiš po želji.

Tiresias: Oslabel sem od starosti. Moj konec se bliža, moj preroški dar je ugasnil. Ne branim se iz zlobe ali trme, da bi vam oznanil izid vojske. **Preroško:**

Moj duh mi napoveduje nekaj žalostnega, kar bo vso vašo armado prevzelo z grozo.

Holofernes: Ti nam samo povej in nam nič ne prikrivaj.

Tiresias: Če mi že tako ukazujete, poslušajte tedaj! Troje ne boste mogli zavzeti in ne boste se vrnili kot zmagovalci, razen če pred vso armado ne žrtvujete zvestega slugo Ulyssovega, bistrournega in hrabrega Kiliana.

Holofernes: Nič več kot to?

Ulysses: To bo moj zvesti sluga Kilian kaj rad storil!

Kilian, zase: To bi bil trčen!

Ulysses: Kolikor ga poznam, se bo sam prostovoljno ponudil.

Kilian, na strani, zase: Vrag te potiplji! Ob pamet bi moral biti.

Ulysses: Da, z veseljem se bo žrtvoval.

Kilian, kakor zgoraj, Gledavcem: Samo poslušajte, kakšno abotno čeljustanje je to. Rajši vidim, da vso armado vrag vzame, kakor da bi moral sam izgubiti samo konček mezinca.

Ulysses: Dej, Kilian, kaj sodiš o izreku modrega vedeža?

Kilian: Vedežu se je moral sneti vijak v glavi, sicer bi kaj takega ne bil mogel skvasiti.

Ulysses: Ali more biti za plemenito dušo katera pošta prijetnejša, kot je ta, da bo s smrtjo rešila ljubljeno domovino?

Kilian se poti od strahu: Aj, saj je to res prijetna pošta. Veséli se, zakaj obesili te bodo . . .

Ulysses vsiljivo in potihem: Tu ne pomaga izmikanje. Če se sam prostovoljno ne vdaš, te prisilijo.

Kilian: Ah, milostljivi gospod, ne prenažite se vendar, da ne boste brez potrebe preivali krščanske krvi. Tega prav gotovo prerok ni hotel. Tiresias je že

tako star, da mu gre na otročje. Silili smo ga in natrobil nam je nekaj tja v en dan, samo da ga spet spustimo. Je pa tukaj še neki drug prerok, po imenu Nabukodonozor, ki je že mnogo let prerokoval stvari, ki so se potem res dogodile. Bolj ga cenijo kakor tega starega gobezdača. Povprašajte prej še njega za mnenje. Zakaj če preroke silimo, ne prerokujemo nikoli nič dobrega.

Holofernes: Ta ni tako bosa.

Ulysses: Tak pa pripelji tistega preroka!

Spusti Kiliana, le-ta se odpravi s hudomušnim nasmehom.

Holofernes: Slišal sem govoriti o preroku Nabukodonozorju. Njegov prerokovski duh bajé res prekaša vse druge. Če se bo dal pregovoriti, nam bo gotovo napovedal konec te vojske.

Ulysses: Kaj pa naj storimo, če pove drugače kakor Tiresias?

Holofernes: Najpametneje je pač, da verujemo tistemu, ki prerokuje, ne da bi ga silili, zakaj lahko je bilo opaziti, da je prihajalo Tiresijevo govorenje iz hudobne duše. Naše grožnje so ga bile razkačile.

Ulysses: Tu prihaja mož v čudni opravi. Bržčas bo veliki vedež.

Kilian se je oblekel v preroško haljo. V rokah ima popotno palico. Nadel si je dolgo brado, glavo si je zakril s klobukom z dolgimi, visečimi krajci. Govori s spremenjenim glasom.

Kilian: Veliki junaki! Za konec vojske bi radi vedeli? To noč se mi je v sanjah razodelo. Slišal sem glas, ki mi je govoril: Vzdigni se in pojdi v grški tabor. Povej poveljnikoma armade vse, kar se ti bo položilo na jezik, ovrzi zlobni golk Tiresijev in prepredi umor vrlega Kiliana, ki je mož, kateremu ne v vojaških ne v civilnih rečeh ni primere.

Ulysses: Tak je bil Tiresias lažniv prerok?

Kilian: Da, kakopak. Silili ste vanj. Zato je oznanil reči, ki bi bile povzročile vaš pogin. Zakaj na Kilianovem življenju sloni blager vse vojske.

Ulysses: Povej nam torej, o modri mož, kaj naj storimo in kako se bo vojska končala?

Kilian: Volja bogov je, da Kiliana ne izpostavljate nikakršni nevarnosti. Če se mu kaj primeri, se bo vaša vojska nesrečno končala. To je vedel Tiresias. Zato je iz želje po maščevanju svetoval, da bi ga žrtvovali bogovom. Pazite torej dobro nanj pri obleganju. Sicer pa bo vojska dolgo trajala. A naposled boste Trojo osvojili in se boste v triumfu vrnili v domovino. Takšno je moje oznanilo, o vitezi cnejeni! **Hoče oditi.**

Ulysses: Ne srdi se, modri mož, da si drznemo še nekaj prositi. Povej nam, na čem naj spoznamo, da je tvoje prerokovanje resničnejše kakor Tiresijevo?

Kilian: Nejeverni zemeljski sinovi! Kako naj bi bil mogel vedeti, kako se vam je bilo primerilo s Tiresijem, če bi mi ne bilo razodeto?

Ulysses: Mislili smo, da ti je morda naš sel poročal o tem.

Kilian: Nisem srečal nikakega sla. Z nikomer nisem govoril, preden sem prišel do vas.

Ulysses še zmeraj dvomi: Tak pa povej, kdo sem jaz.

Kilian pomežikne: Ti si veliki Ulysses z Ithake, tvoja žena je Penelopa, tvoj edini sin, ki je tri leta star, se imenuje Telemah in tvoja hčerka Barbara. Tale tu je Holofernes. Dolg je sedem komolcev in tri četrti in je grof betulijski.

Ulysses: Sedaj vidimo, o modri mož, da ti nič skritega.

Kilian: Pustite tedaj svojo malovernost! **Odide.**

Holofernes: Prav precej je bilo videti, da je to pravi prerok.

Ulysses: Da, kajpak, vedel je tudi stvari iz preteklosti.

Holofernes: Slediti moramo negovemu nasvetu.

Ulysses: Zaklati hočemo ovac in volov, da mu prinesemo dostojno žrtev.

Holofernes: Še prej pa pričakajmo Kiliana, zakaj brez njegovega nasveta ne smemo ničesar več podvzeti. Že prihaja.

Ulysses: Revež je videti hudo žalosten.

Kilian v svoji navadni opravi, se dela potrtega: Ah, jaz ubogi, revni mož. Nikjer ne morem najti preroka. — Ali, če stvar natanko premislim, nimam pravega povoda, da bi se moral jokati. Rajši naj bi se veselil, da bo armada rešena s tem, da se žrtvujem sam. Ah, vi hrabri junaki, premislil sem si. Saj je vendar tolikšna čast, če smeš umreti za blager domovine. Storim to z veseljem in želim le, da mi postavite častni steber ter nanj napišete: Tu počiva véliki Kilian. Vse drugo boste že sami dostavili . . .

Ulysses: Nikari vendar, preljubi moj! Preveč te imamo vsi radi, da bi te hoteli žrtvovati.

Kilian nežno odklanja: Ne, ne, ni mi več do življenja, odkar je starec tako povedal.

Ulysses: Medtem smo dobili boljšo pošto. Živeti moraš in čuvati te moramo kot najdragocenejši zaklad.

Kilian: Čutim, da govori iz vas zavist. Če me vi ne boste žrtvovali, prav, se bom pa sam.

Potegne velik nož ali pa navaden pipec. Poveljnika armade padeta pred njim na kolena.

Holofernes: Poslušaj, modri prerok Nabukodonozor je bil tu in nas je poučil. Tiresijev izrek je bil napačen. Ne smeš se izpostavljeni nikakršni nevarnosti.

Kilian: Kaj? Jaz naj bom strahopetec? Ne, nikdar in nikoli ne. Moj pogum je prevelik, da bi se mogel vselej zadrževati in se ne bi kdaj vrgel v najhujši bojni metež. Vesel hočem umreti in pasti za domovino!

Ulysses: Ah, Kilian, samo to pot še zadrži svojo bojevitost!

Kilian: Popolnoma nemogoče mi je. Gorim od želje po boju in nikdar nisem srečnejši kakor takrat, kadar stopim lahko svojim sovražnikom nasproti.

Vsi spet popadejo pred njim na kolena.

Holofernes moleduje: Ah, Kilian, premagaj vendar svojo gorečnost. Nas vseh blager zavisi od tvojega življenja.

Kilian: Torej vstanite. Poskusil bom svojo vneto kar se dá zaježiti.

Ulysses: Po zavzetju mesta smeš izbirati izmed plena vse, kar je najdragocenejšega. Pri obleganju pa nimaš druge naloge, kakor da gledaš, da sovražniku kdo česa ne bo dovažal. Tukaj se utabôri z oddelki, ki ti jih pošljem na pomoč. Mi pa začnemo brez odlašanja z obleganjem.

Vojska odide.

Kilian sam, se smeje: Zares, te hrabre junake pa lahko potegneš, kolikor se ti ljubi. Če bi se k sreči ne bil domislil, naj sam glumim preroka, bi me bili zaklali kakor vola in me žrtvovali. Če se bodo dali o priliki spet potegniti, si ne bom nič pomišljal. **Občinstvu:** Pazite, gospoda, če ne bom s svojim regimentom kot vrl oficir čuval svoje mesto!

Na oder porinejo velike vojake iz lenpenke.

No, kaj pravite k regimentu? Ali niso lepi, dobro naslikani fantje? Prepričan sem, da tako junaškega polka ni v devetih državah naokrog. Poslušajte, Janezi, pazite, da nič ne pride v mesto... Če izvem, da ste spustili mimo majhno, najmanjšo kranjsko klobaso, boste vsi skupaj viseli. **Se zadere nad njimi:** Razumeli? **Občinstvu:** Ti psi ne znajo niti odgovoriti. Verjemite mi, da mislim resno.

Teče naokrog po odru. Kakor da je nekoga zapazil:

Kam hočeš? Gotovo v Trojo? Kaj? Ali imaš potni list? Brez potnega lista te ne spustim naprej. Ali zgineš nazaj, ti rečem. Nazaj, ali . . . Jaz brez potnega lista nikogar ne spustim v mesto. **Se obrne proti odru.**

Glej, tu prihaja spet drug kujon! Tega si moram privoščiti. Ajej, skoraj bi ga bil polomil. Saj to je moj gospod Ulysses. Kje je neki v tem kratkem času izteknil brado?

Ulysses spet z brado: Deset let je že minilo pri obleganju Troje. Medtem je padlo mnogo velikih generalov. Ampak ti, moj zvesti sluga Kilian, še živiš?

Kilian: Hvala Bogu. Čeprav je včasih le za las manjkalo, pa bi jo bil skupil.

Ulysses: Veseli me, da si tako vrlo očeval svoje mesto.

Kilian: Zares v tem dolgem času nisem niti trenil odtod. A kaj so počenali drugi med tem časom? Dozdevati se mi hoče, da bi bili v tako dolgem času lahko osvojili in opustošili ves svet.

Ulysses: Zdaj smo se odločili, da tvegamo generalni napad, zadnjo ofenzivo, in umremo vsi ali pa zavzamemo mesto. Ti pa medtem le še tu ostani in glej, da nihče ne bo kršil sankcij. Urno odide. **Za odrom trobente.**

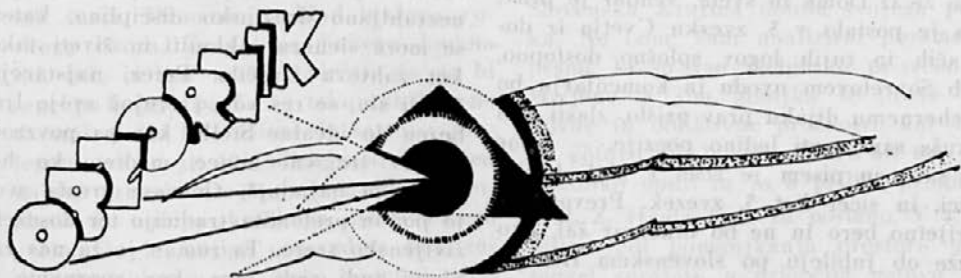
Kilian: Zares menim, da se gredo ti ljudje komedijo. Zakaj če se na glavo

postavim, ne morem zapopasti, da deset let tako naglo mine. **Občinstvu:** Poslušajte, dobri ljudje! Ne predrznite si, utihotapljati karkoli v mesto, še zaradi suhe preste vam bo gorje! Sicer boste imeli z mano opravka.

Hujši trušč. Spet trobente.

Toda poslušajte! Kakšen hrup pa je to? Hej, hej, zmaga! Že vidim, kako zatikajo naše zastave po obzidju! Norec, kdor bi še tu čepel, zakaj tudi mi hočemo imeti svoj delež pri plenu! **Hoče oditi, se nečesa spomni in obstane. Po vojaško svojim papirnatim vojakom: Vod — stopaj! Marš!**

Spravi jih pod pazduho in steče proti Troji. Hrup utihne. (Dalje.)

NOVE KNJIGE

Matija Čop, Izbrano delo. 1835-1935. Priredil dr. Avgust Pirjevec. Založila Družba Sv. Mohorja v Celju. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Strani 104. Cena broš. Din 9 (12), vez. Din 15 (20). — V „Cvetju iz domačih in tujih logov 6“ smo dobili knjigo, ki je bila potrebna ne samo dijaku, temveč slehernemu, ki se zanima za razvoj našega slovstva in hoče spoznati „velikana učenosti“ — Matija Čopa. Dr. Pirjevec, ki se je izkazal že z raznimi slovstvenimi prikazi, je v uvodu očrtal čas, v katerem je nastopal Čop, njegovo življenje in pot ter „Krezove zaklade duha“, ki jih je pokazal v Ljubljani, zlasti ko je posegel aktivno v naše književne razmere. Navedeno slovstvo ti pokaže, kje se lahko še bolj poglobiš v dobo in podobo Čopovega časa

in teženj vseh, ki so rastle ob njem. V prvem delu knjige imamo primere iz Čopove književne zgodovine (Popovič, Skup spravljenje krajskih pisanic od lepeh umetnosti, Anton Linhart, Matevž Ravnika), ki so jo doslej poznali le redki v Šafarikovi izdaji. V drugem delu so Čopova pisma Kopitarju, Šafariku, Čelakovskemu, Vrazu, Terleju (v faksimilu). Tretji del obsega Disciamento — črkarsko vojsko, nakar sledijo opombe in vprašanja za šolsko uporabo. Knjigo toplo priporočamo. Govorili bi obširneje o njej, a ko prinašamo poseben članek o Čopu, naj to zadošča.

Q. Horatius Flaccus: Pismo o pesništvu. Preložil in razložil Anton Sovrè. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. 1934. Str. 80. Cena broš. Din 7.50, vezano Din 13.50.

Q Horatius Flaccus: Izbor iz satir in pisem. Prevedla Škerlj Amat in Sovrè Anton. Uvod in komentar napisal Sovrè Anton. Ljubljana 1955. Založba tiskarne Merkur v Ljubljani. Str. 96. Cena broš. Din 10.—.

Ob dvatisočletnici Horacijevega rojstva se moremo postaviti s tema dvema knjigama, ki ju priporočamo našemu dijaštvu, pa naj obiskuje klasično ali realno gimnazijo. Klasiki bodo lahko ob originalnih toliko bolj uživali, realnikom, ki jim je Horacij skoroda nedostopen ob pičlem znanju latinščine, ki si jo prisvojijo v borih štirih letih, pa še prav posebno svetujemo, naj sežejo po teh lepih prevodih. — „Pismo o pesništvu“ poznamo že iz Doma in sveta, vendar je prav, da je postalo v 3. zvezku Cvetja iz domačih in tujih logov splošno dostopno. Ob Sovretovem uvodu in komentarju bo slehernemu dijaku prav prišlo, zlasti ako skuša sam orati ledino poezije. — Izbor iz satir in pisem je izšel v Mali knjižnici, in sicer kot 5. zvezek. Prevodi se prijetno bero in ne bo mikomur žal, ako seže ob jubileju po slovenskem Horaciju. Mentor v tej številki ni mogel prinesiti posebnega sestavka o tem klasiku, a se ga bo spomnil v prihodnji.

Selma Lagerlöf: Klara Gulleborg. 1955. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Leposlovna knjižnica 21. Prevedel France Vodnik. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Str. 270. Cena kart. Din 48.—, vez. Din 60.— Selma Lagerlöf, vélika švedska pisateljica, nam je znana že po svojih „Kristusovih legendah“, po slovitem romanu „Gösta Berling“ in po „Zgodbi o blaznem Gunnarju“, na katerega nehote mislimo, ko beremo zgodbo Jana Andersona iz Skrolyke in njegove hčere Clare Gulleborg. Tako pristrčno pisane knjige — vsako poglavje je kakor pesem — o očetovski ljubezni bi nemara zaman iskal. Iz nordijskega podeželja je zajeta snov in kakor je vse nehanje in pehanje vsakdanje preprosto, diha iz vsega čar velikega razodetja, ob katerem drh-

ti srce in duša. Knjigo toplo priporočamo.

Sheila Kaye-Smith: Konec Alardov. Roman. 1935. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Leposlovna knjižnica 20. Iz angleščine prevedel Griša Koritnik. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Strani 425. Cena kart. Din 68.—, vez. Din 80.— S Sheilo Kaye-Smith nam je Koritnik predstavil sodobno angleško pisateljico z njenim povojnim romanom, v katerem slika propad stare graščinske rodbine, ki je vsa zakoreninjena v tradicionalnem formalizmu, žrtvujoč vse zunanjemu videzu in rodbinskemu ugledu. Stari sir John Alard hoče kljub novemu času in novem pojmovanju življenja po svetovni vojni vzdržati s svojo trdo roko nezrahljano družinsko disciplino, kateri se mora sleherni ukloniti in živeti tako, kot zahteva izročilo. Peter, najstarejši živeči sin, se res vda, žrtvujoč svojo ljubezen do idealne Stelle, kar pa povzroči njegov tragični konec, medtem ko hči Jenny in najmlajši Gervase gresta svojo pot in prelomita tradicijo ter dosežeta življensko srečo. Ta roman je za nas zanimiv tudi radi tega, ker spoznamo v njem dva svetova — anglikanskega in katoliškega, ki s svojo miselnostjo odločilno posegata v probleme in težke borbe sodobnega človeka. Pisateljica vidi rešitev v katoliškem pojmovanju življenja.

A. Fersman - P. Janez Žurga: Iz življenja kamnov. 1935. Jugoslovanska knjigarna. Opremil arh. Jože Mesar. Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Str. 232. Cena vez. Din 85.— V „Kosmosu“, zbirki poljudnoznanstvenih in gospodarskih spisov, spominov in potopisov itd., smo dobili prvovrstno mineraloško knjigo, ki jo je spisal A. Fersman, član ruske Akademije znanosti v Moskvi in priznan strokovnjak v mineralogiji. „To mora biti pusta knjiga!“ porečeš ob misli na težave, ki ti jih je povzročala in nemara še povzroča ta predmet v šoli. Če bi imeli dovoljenje, bi najrajši ponatisnili to ali ono poglavje, da bi se prepričali,

kako prijetno zna ruski učenjak kramljati in prikazovati življenje vseh nešteti rudnin. Dvomim, da bi kdo odložil to knjigo, ko jo začne brati. Če dosedaj ni bilo med dijaštvom zanimanja za kamne, jim ga Fersman gotovo vzbudi. Iz vsebine naj navedem le naslove posameznih poglavij: I. Kamen v naravi in v mestu, II. Kako je zgrajena mrtva snov? III. Zgodovina kamnov, IV. Dragi kamen, V. Čuda v svetu kamnov, VI. Kamen v človeški službi, VII. Ljubivec kamnov. Če bi pa navedel še vseh 62 naslovov posameznih sestavkov, ki so vsak zase lepo zaokrožene celote, n. pr. Moja zbirka, V gore po kamne, Po kamne v puščavo, Pred draguljarjevim oknom, Na bregovih Neve, V mineraloškem rajju, Kamni z neba, Kamen v raznih letnih časih, Demantni zaklad bivšega ruskega dvora, Zgodovina nekega kamna itd. itd., bi pač težko vzdržal, da ne bi segel po knjigi, pa če še tako zakrknjeno dvomiš, da bi bila užitna. In še to: v prelepem tekstu je 101 slika, med katerimi najdeš prenekatero tudi iz naših krajev, zlasti iz našega kraškega podzemnega sveta. Da je knjiga pomembna tudi radi terminologije, ni treba posebej povdarjati. Kdorkoli utegne, naj si knjigo naroči, ne bo mu žal!

P O M E N K I

J. Suhadolski. Vaš „Mirko“ za začetek ne bi bil napačen, samo malo preveč spominja na Finžgarjevega „Student naj bo!“ in še bolj na Velikonjev „Noht na mezincu“. Pošljite drugič res kaj originalnega in pišite na eno stran!

Fred Karen. V svojih pesmih hlastate za izbranimi besedami in tropi, a pozabljate na nujnost logičnega spajanja in zlitja v organsko celoto. To je, kar me moti ob Vaših zadnjih pošiljkah. Ker sem prepričan, da lahko zapojete prav dobre pesmi, teh ne bom popravljaj, da bi jih priobčil. — Oni prispevek o mornarici pride morda kdaj pozneje prav. Humoreske, o kateri pravite, da ste jo priložili, ni bilo v pismu. Če je res dobra

in primerna za dijaški list, jo pa drugič pošljite. Prevod Dvorničičeve pesmi je pač dober, a hrvaščine že toliko si obvladamo, da Mentor ne bo prinašal prevodov iz bratskega jezika. Pozdravljeni!

France Dolenjski. „Jetnik“ je obrabljen motiv, a kaže, da Vam beseda tudi v pesmi gladko teče. „Mati vse premore“ je vsebinsko tudi že neštetokrat predelana snov, zato je ne priobčim, čeprav je dobro podana.

E. K. Sonet bi moral nekoliko opiliti, preden bi ga mogel priobčiti. Rime so slabe. — „Pesem izseljencev“ je nastala ob Župančiču in Grudnu, kar sicer ni nič hudega, saj ste v dobri oblikovni šoli, vendar vsebinsko in oblikovno ni še tako dognana, da bi jo mogel priobčiti.

Boris. Po Vaši prvi pošiljki sodeč, bo Slovenska Krajina dobila svojega pesnika. Ne bom Vam analiziral posameznih pesmi, ki so vse vsebinsko pristrčno doživljene, a jim manjka še prave jezikovne in oblikovne prožnosti, kar boste pa gotovo kmalu dosegli. To ali ono bom nekoliko opilil in jo o priliki priobčil.

M. Z. Hvala lepa za poslano. V 4. številko radi pomanjkanja prostora nisem mogel spraviti, a priobčim gotovo kdaj pozneje.

P. P. Vaši „Jurčki“ so kar dobri, čeprav vsebinsko spominjajo nekoliko na znano Cankarjevo zgodbo, samo da ste se postavili drugače ko oni Jožek. Priobčil bi že v tej številki, a sem moral odložiti. Morda bo pa še boljše, če izide za materinski dan.

Z. Z. Drobceno sličico „V noči“ bi nemara lahko bolj poglobili in razširili na ta način, da bi nam predstavili tudi sina, v kaki nevarnosti je, vsaj tako, kot ga vidi materina misel in njeno hrepenenje. Sicer pa za vsak slučaj delce prihranim.

Petrovskij. O „Potniku“ in „Zapuščeni“ Vam moram povedati, da sta oba motiva vredna boljše obdelave. Tako, kakor ste ju zdaj podali, sta preveč šolsko referativna. Več razgibanega dejanja in neposrednega dejstvanja oseb bi želel v Vaših spisih. Jezik in dika sta

na splošno dobra, vendar ne bi škodilo, če bi bolj sočno in toplo pisali.

St. K. Sem upošteval. Kaj pa, da se sicer nič več ne oglosite, ko ste se prejšnja leta tako pogosto? Ali Vam je pero zarjavelo?

Tacitus. Ali se Vam ne zdi, da je „Vanda“ v najbližjem sorodstvu s Stritarjevo

„rejenko“ Delo v „Zorinu“? Kar žal mi je, da je ne morem radi tega priobčiti, ker je sicer prav lepo podana.

Vladimir. Prva prišla post festum, božično črtico pa priobčim. Motite se, če menite, da premalo upoštevam dijake. Kar je dobrega, pride vse na vrsto. Pozdravljeni!

ZANKE IN UGANKE

(Čampa)

1. VOŠČILO.

G U M E S V

A L E S E V

N J K I N O

K A I H Z G

A V P R A O

R J E M M N

2. PREROKBA

Nčnst a štahp šsoohzmž nčrh, tčgsn
zžgl a gtžjhp zčns suzčrh... Ključ: 1=4.

3. RECEPT

KANT, K-J.

$\frac{4}{2+3}$ burje, $\frac{3}{5+1}$ čačk in $\frac{3}{2}$ vode,

$\frac{1+3}{2}$ mnenja = X

4. POSETNICA

KANT. K-J.

ČARMAN TINE, KRONOJ

Kaj je ta mož?

Rešitev zank in uganek.

1. Dve besedi: Slava — glava. 2. Posetnica: Čita „Mentor“.

3. Konjiček:

Kadar tovarišem ni sloge mar,

ne gre od rok nobena stvar

in ves njih trud je sama muka. — Krylov.

Prav so rešili: Andolšek Andrej, Arhar Ivo, Fister Franc, Markič Janez, Vrolih Tone, Iskra Tone, Predanič Edvard, Erjavec Karol, Saje Jože in Pustotnik Franc, vsi iz St. Vida; Czerny Albert, dijak, Ljubljana; Šmitek Janez, Kranj; Uta Vilko, Ljubljana; Klobovs Anton, šestošolec, Kranj; Sonja Pogačnik, Ljubljana; Langus Vladka, šestošolka, Celje; Lipar Ivo, četrtošolec, Pepi Čopar, Sava Zupanc, Milač Ciril, dijaki, vsi iz St. Vida nad Ljubljano; Franjo Kern in Kržišnik Stanko, sedmošolca, Kranj; Jakob Ogrizek, Peče; Marinček Ivan, četrtošolec, Wagner Josip, drugošolec, Hlede Drago, dijak, vsi iz Ptuja; Stanko Kapš, Ljubljana; Vegi Koloman, dijak, Maribor; Jug Franjo, Studenci pri Mariboru (Dve besedi in konjička); Štirn Vinko in Rigler France, četrtošolca v St. Vidu.

Ze zlepa se ni oglosilo toliko reševalcev ko to pot. Prihodnjič navedite vsi točen naslov. Oni reševalci, ki so naročniki Mentorja, pridejo v pošte v zrebanju nagrade: Jon Svensson, Mesto ob morju.

Novo, upravo izašlo!
Djačka enciklopedija,
Srednjoškolski repertorij
i Kalendar za školsku
godinu 1935-1936.

na 380 strana sa 8300 podataka iz svih naučnih i praktičnih disciplina. Repetitorij cjelokupnog znanja u džepnom formatu. Sestavio ga prof. A. Marsić.

Meko vezan u cijelo platno sa zlatnim naslovom cijena Din 20.-

Dobije se u svakoj boljoj knjižari ili izravno kod nakladne Knjižare St. Kugli, Zagreb, Ilica 30.

Šalje se pouzecom ili uz unapred poslani novac franko.

NOVA ZALOŽBA
V LJUBLJANI
Kongresni trg št. 19.

SOLSKE POTREBSCINE za vse šole, učila, zvezki, barve, risalno in tehnično orodje, nalivna peresa,

KNJIGE: šolske, leposlovne in znanstvene. Tuja literatura v vseh jezikih. Cankarjevi in Finžgarjevi zbrani spisi.

PO ZELO NIZKI CENI odlični prevodi iz klasične literature za šolsko čtivo. Kot pomožna knjiga dr. Jak. Kelemina: Literarna veda.

Pred nakupom

domaćih ali inozemskih knjig, revij, muzikalij itd. obrnite se na

Jugoslovansko
knjigarno

r. z. z o. z.
Ljubljana
Pred škofijo

Ima stalno bogat sortiment slovenskih in tujejezičnih leposlovnih ter znanstvenih knjig ● zbirko žepnih slovarjev in učbenikov ● šolske knjige ● **Naročniki** knjižnih zbirk (Leposlovne - Ljudske knjižnice ● Zbirke domačih pisateljev in Kosmosa) uživajo pri nakupu knjig domače zaloge ● **25% popust** (izvzemši šolskih)

Zahtevajte brezplačno cenike lastne založbe in knjižnih zbirk

LJUDSKA
POSOJILNICA
V LJUBLJANI

registr. zadruga z neom. zavezo
Miklošičeva cesta 6
(v lastni palači)

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri

NOVE VLOGE, vsak čas razpoložljive, obrestuje po 3%

? ALI POZNATE SLOVENSKO ZAVAROVALSTVO ?

Zadnja desetletja prejšnjega stoletja so v slovenski gospodarski zgodovini zelo važna. V konsumnih društvih in blagovnih ter kreditnih zadrugah je našel slovenski človek rešitev iz spon tujih kapitalistov in se osamosvojil.

V enem dolgo časa ni mogel stopiti na lastne noge — v zavarovalstvu. Naši ljudje so bili v tej važni gospodarski panogi često prepuščeni na milo voljo tujcev, ki so iz nesreče našega človeka kovali zlate kapitale.

Pa je šinila tudi tu rešitev v letu 1900 z ustanovitvijo samostojne slovenske zavarovalnice

Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani

Tekom 35 let se je Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani iz skromnih početkov razvila v mogočno gospodarsko podjetje, ki ima v elementarnem oddelku 21 milijonov, v življenjskem pa 29 milijonov kritnih sredstev. Letni premijski donos znaša v elementarnem oddelku približno 10 milijonov, v življenjskem pa nekaj nad 5 in pol milijona.

Za enkrat vodi Vzajemna zavarovalnica naslednje panoge:

- a) **ELEMENTARNI ODDELEK.** požarno zavarovanje, steklo, jamstvo, kasko, nezgode vlom in zvonove.
- b) **ŽIVLJENJSKI ODDELEK.** življenjsko in rentno zavarovanje v vseh kombinacijah, dalje v posebnem oddelku
- c) **KARITAS.** posmrtninsko zavarovanje.

Slovenski izobraženec mora poznati zgodovino in pomen slovenskih gospodarskih institucij, da ve prav svetovati in prav tolmačiti vsakemu slovenskemu gospodarju, ki se z zaupanjem obrne nanj za nasvet.